

MAMMA OG MEG OG MENN

av a.i.s. Lygre

— Kjellertheatret —

ROGALAND

TEATER





109102540

v e l k o m m e n

Kjære publikum!

I løpet av noen hektiske dager i mai har hele fjorten lokale forfattere fått presentert korte enaktere innenfor rammen av hva vi har valgt å kalle Rogaland Dramatikkverksted. Vi håper å komme enda sterkere tilbake neste år. Det avgjørende for teatrets fremtid er at vi evner å stimulere forfattere til å skrive for scenen. Vi er derfor glade for å kunne avslutte sesongen 1997/98 slik vi begynte den: med urpremiere på nyskrevet norsk dramatikk.

a.i.s. Lygres sprelske slektskrønike *Mamma og meg og menn* ble presentert og bejublet i en kortere versjon under Norsk dramatikkfestival i 1996, men får sin offisielle premiere i hendene på en annen debutant, instruktør Ingrid Forthun. Jeg er overbevist om at vi kommer til å høre mer til både Lygre og Forthun i årene som kommer.

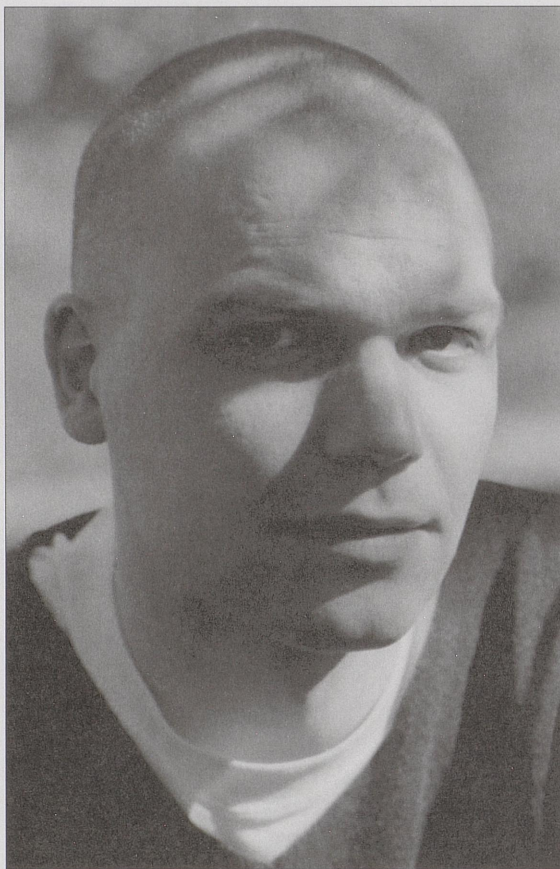
Ta vel i mot dem!

Velkommen i teatret!

Eirik Stulp







En debutant

a.i.s. Lygre debuterer som dramatiker med *Mamma og meg og menn*. I motsetning til de fleste som skriver for teatret, har han ikke tenkt å drive vekselbruk. Han har ingen planer om å flørte med andre litterære genrer, men våger å satse fullt og helt på dramatikk.

Som andre nye tilskudd til vår hjemlige dramatikerstamme, ble Lygre oppdaget av juryen for Norsk Dramatikkfestival. *Mamma og meg og menn* så først dagens lys som en fyldig enakter på festivalen i 1996, der den av mange ble utropt til festivalens publikumsfavoritt. Rogaland Teater antok den helaftens versjonen av skuespillet etter noe påbygning og ytterligere bearbeiding. Skuespillet utkommer på Aschehoug i august, da Lygre lanseres som en av forlagets debutanter. Også hans neste skuespill er antatt av et institusjonsteater. Premieren på dette er planlagt sesongen 1999/2000. For tiden arbeider han med enda et helaftens stykke.

Lygre er født og oppvokst i Bergen. I 1990 lokket teaterlivet i hovedstaden, og han flyttet over fjellet. Etter noen mislykkede forsøk på å komme inn som skuespiller på Teaterhøgskolen, etter utilfredsstillende og avbrutte studier innen bedriftsøkonomi, sosialøkonomi, psykologi og teatervitenskap, etter å ha arbeidet som bankmedarbeider, hotellportier, kioskbetjening, hjemmehjelper, barnehageassistent og korrekturleser, turde han endelig å satse for fullt på sine litterære prosjekter i 1993. Høsten 1996 flyttet han til Lygrepollen, en liten bygd i Sunnhordland som hans familie kommer fra.

«Det er en forutsetning for meg som dramatiker å kunne eksperimentere med teaterets formgrep, også litterært. Det er heri mye av min motivasjon ligger. Når jeg så møter instruktører og skuespillere som tenner på de teatral utfordringer dette medfører, er det duket for interessante prosesser. Mine to erfaringer med det profesjonelle teateret har vært udelt positive. Begge gangene har jeg lært uendelig mye, og opplevelsene har gitt meg impulser som har brakt meg lange steg videre. Derfor har det vært så uendelig verdifullt. Jeg har selvsagt selv hovedansvaret for å finne og forfølge min kunstneriske utvikling, men skal jeg kunne utvikle meg tilstrekkelig som dramatiker er det helt essensielt å kunne virke innenfor et profesjonelt teatermiljø.»





Enda en debutant

– Det spennende med å være instruktør er skuespillerprøvene med den morsomme og vanskelige felles letingen etter karakter typer, form og spillestil som kan utnytte tekst og rom optimalt. Det er utfordringen i å ha et overordnet ansvar, samtidig som du får kontakt med veldig mange ulike profesjoner som alle er eksperter på sitt område, sier Ingrid Forthun – som signerer sin diplomoppgave med kveldens oppsetning av *Mamma og meg og menn*. Hun hadde mange års studier bak seg før hun for alvor bestemte seg for å satse fullt på teater, men sier selv at hun har vært hekta på teater siden gymnastiden.

Instruktør linjen var resultatet av alt hun hadde gjort på forhånd: lærerhøgskole på Elverum med mye revy- og teaterarbeid, et par år som journalist, grunnfag i medier og kommunikasjon med vekt på videoproduksjon og etter hvert hovedfag i musikk. Hun har arbeidet med amatørteater og revy i en årrekke, både som skuespiller, sanger, tekstforfatter, komponist og instruktør. På teaterhøgskolen har hun satt opp *Dette huset skal rives* og *Den tatoverte rosen* av Tennessee Williams og Becketts *Sluttspill*. Neste instruktør oppgave blir en familieforestilling på Teatret på Torshov i oktober – med fem skuespillere og fire medvirkende musikere. Hun liker godt å arbeide med musikere som en integrert del av sine forestillinger, og selv om Bjørn Klakegg ikke er fysisk til stede i Kjellerteatret, er musikken viktig også i *Mamma og meg og menn*. Hun føler seg privilegert som har fått arbeide med et så spennende stoff som a.i.s. Lygres debutstykke til sin egen debut som instruktør.

– *Mamma og meg og menn* er moderne og tidløst på samme tid, og består av en rekke små situasjoner som hver for seg rommer mange lag, sier Ingrid. – Dramatikerens har vært til stede en stor del av prøvetiden, og har tilført utrolig mye. Muligheten for diskusjon har gitt en dynamisk arbeidsprosess, med mye endringer underveis, noe som blant annet har frisset ideer og utdypet materialet. For meg er den en utfordring å gi scenisk liv til en historie som spenner over 60 år, i løpet av en drøy time. Samtidig blir den kjappe formen og de mange tidssprangene nettopp et bilde på hvor fort tiden går, hvordan livet farer forbi og vi lykkes eller mislykkes i å gripe det. Sigurd, Gudrun og Liv skusler bort gyldne sjanser til å *møtes*, lar årene gå uten å gi seg muligheten til å utvikle de nære og grunnleggende relasjonene – mor og datter, far og datter, mann og kone. De tar ikke vare på de øyeblikkene som innehar muligheten til nødvendig forandring. Ikke før de erfarer at det ugjenkallelig er *for sent*. Likevel er det lett å bli glad i menneskene på Knatten. De strever med å finne ut av seg selv, sine valg og hverandre på en måte jeg kan kjenne meg igjen i. Dessuten: Dramatikerens skrå blikk på det Knattenske familieliv sjarmerer og forlyster. Godt teater er ikke avkobling, men tilkobling til eget liv. Det har vært ambisjonen med *Mamma og meg og menn*. Jeg kunne ikke fått en bedre «fadder» enn Rogaland Teater. Jeg har høstet nyttige erfaringer, fått inspirasjon, god støtte og veiledning underveis i prosessen.

OTS

Ingrid Forthuns diplomoppgave

Med oppsetningen *Mamma og meg og menn* er Ingrid Forthun klar med sin diplomoppgave etter tre år på Statens teaterhøgskole.

Vi er både glade og takknemlige for at Rogaland Teater har gjort det mulig for Ingrid Forthun å avslutte sceneinstruktørstudiet sitt innenfor de profesjonelle rammene som teatret kan gi.

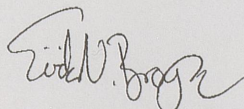
Helt siden instruktørutdanningen startet ved Statens teaterhøgskole i 1979, har det vært en utfordring å skape vilkår på skolen som speiler virkeligheten rundt en profesjonell teaterproduksjon. Et av kravene teatrene må kunne stille til de ferdigutdannede instruktørene våre er at de mestrer det profesjonelle apparatet. For det instruktørkullet som nå blir «uteksaminert», har vi gått nye veier ved å etablere et samarbeid med Rogaland Teater, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret og Trøndelag Teater i en såkalt «fadder-teater-ordning». Med dette har skolen tatt et langt og viktig skritt framover. Vi har fått utvidet skoletiden med et «uformelt» halvår, samtidig som «fadder-teatrene» er med på å tilføre utdanningen nødvendige komponenter for at utdanningen skal være den profesjonsutdanningen vi ønsker. «Fadder-teater-ordningen» er mer enn bare diplomoppgaven; den inneholder også en faglig kontakt mellom teatret og studenten over lengre tid. Ingrid Forthun har også tidligere arbeidet med noen av skuespillerne ved Rogaland Teater, – den gangen som et rent øvingsarbeid som ikke var ment for visning for publikum.

Denne gangen er det en full forestilling rettet mot et offentlig publikum. Skolen og teatret har sammen lagt premissene for diplom-arbeidet. Teatret har stilt Kjellerteatret til disposisjon, og for Ingrid har det være en spesiell utfordring å arbeide med ny norsk dramatik i møtet med den unge dramatiker a.i.s. Lygre.

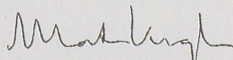
Vi håper at dere får et rikt og spennende møte med denne unge debutanten, og at arbeidet hennes vil gi mersmak.

Vi på vår side vil takke Rogaland Teater for samarbeidet, og ønske Ingrid Forthun lykke til når hun nå forlater skolen.

Kunsthøgskolen i Oslo
Statens teaterhøgskole



Eirik Nilssen Brøyn
dekan



Morten Krogh
linjeleder





MAMMA OG MEG OG MENN

av a.i.s. Lygre

Instruktør:
Komponist:
Lysdesign:
Multitekniker:

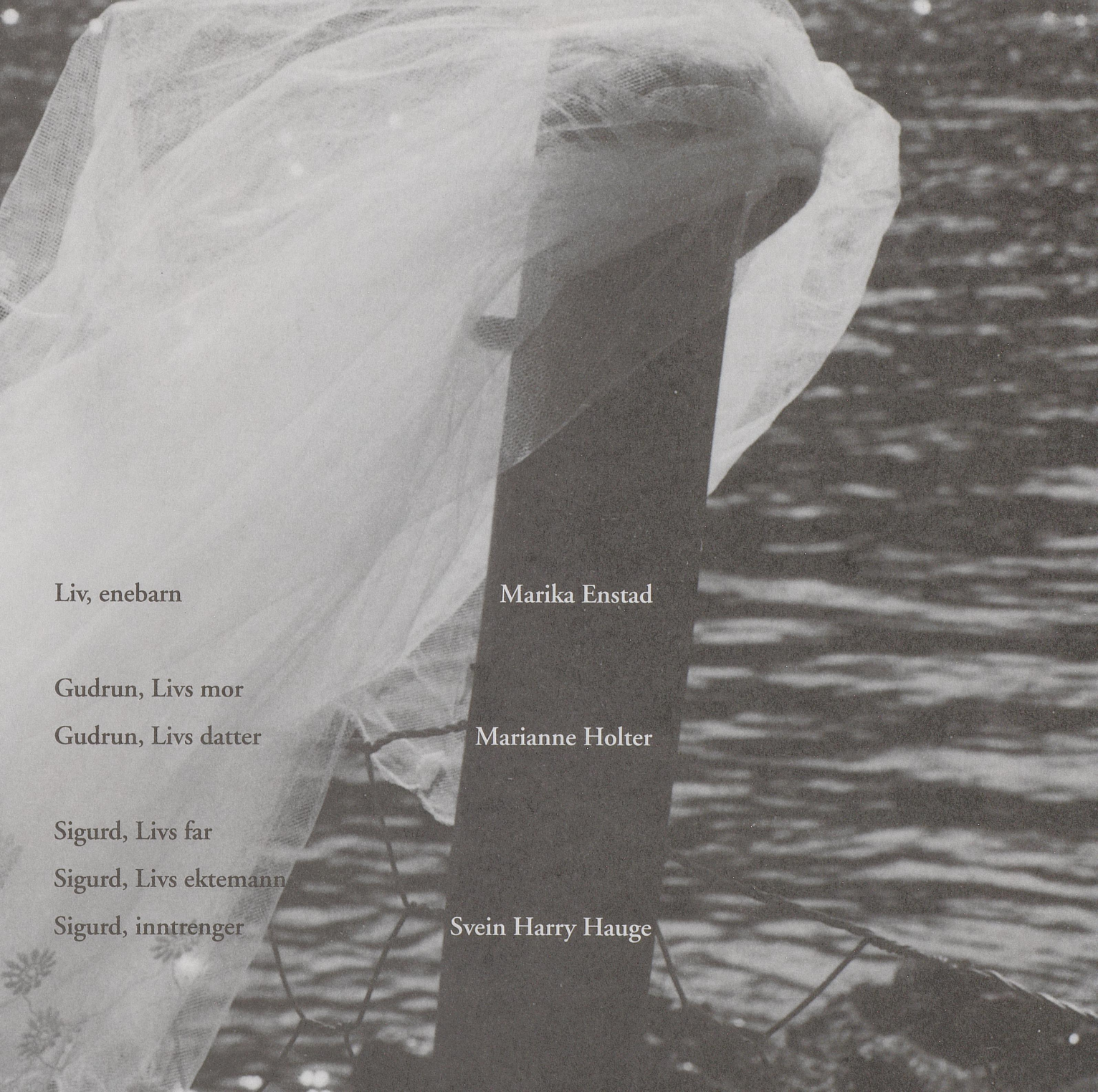
Ingrid Forthun
Bjørn Klakegg
Haakon Espeland
Alain Fassotte

Program: Olav Torbjørn Skare (red.), Marika Enstad, Michael Evans,
Ingrid Forthun og Eirik Stubø.
Ansvarlig utgiver: Eirik Stubø.
Innebilder: Tove Elin Berg
Utebilder: Marika Enstad og Ingrid Forthun
Trykk: Gunnarshaug

Musikken er innspilt av Bjørn Klakegg.

Takk til Jærmuseet for lån av lam og ku.

Urpremiere i Kjellerteatret 23. mai 1998.
En tidligere versjon ble vist under Norsk dramatikfestival 1996.



Liv, enebarn

Marika Enstad

Gudrun, Livs mor

Gudrun, Livs datter

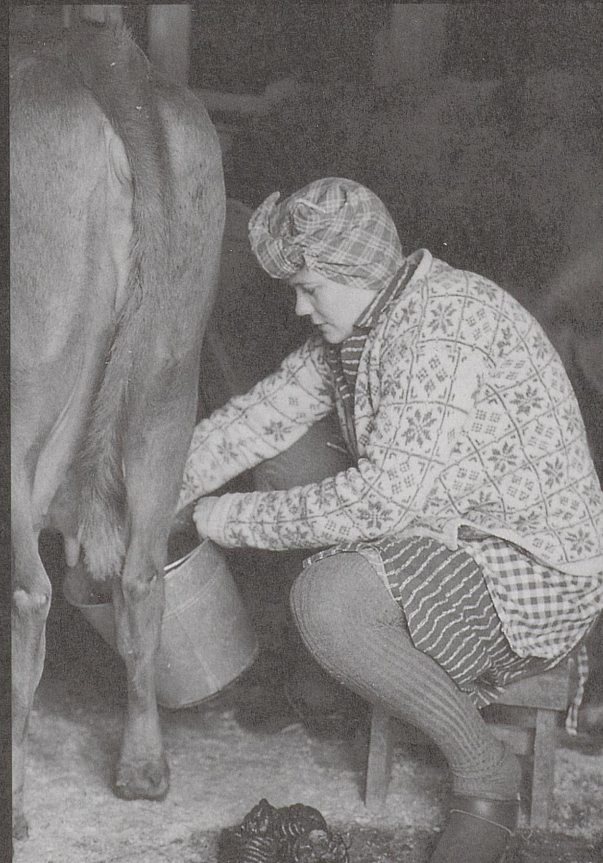
Marianne Holter

Sigurd, Livs far

Sigurd, Livs ektemann

Sigurd, inntrenger

Svein Harry Hauge



Slektskrøniker og ættesagaer

krønike, en historisk fremstilling der hendingene skildres kronologisk og episk. Betegnelsen brukes særlig om historiske verker fra middelalderen. De er, i motsetning til de tidligere annaler, preget av en malende og livfull fremstilling, men lite kritisk utformet og ofte upålitelige.

Mamma og meg og menn skriver seg inn i en lang tradisjon, med paralleller i både islandske ættesagaer og *Sagaen om isfolket*, og moderne fortellinger som *Røtter*. Alle forteller historien om en familie gjennom flere slektsledd, gjerne med fokus på på en slektsgård eller en familiebedrift som skal holdes oppe. Tradisjonen kan klartest spores tilbake til de islandske sagaene, med *Njåls saga* og *Eigils saga* som de to litterære høydepunktene, og levde videre i ulike former gjennom middelalderen.

Krøniken blomstret opp igjen med naturalismens bredt anlagte romanserier på 1800-tallet – en periode litteraturhistorikerne gjerne kaller «de store romaners århundre». Særlig verdt å framheve er Émile Zolas *Les Rougon-Macquart* som skildrer en storfamilie gjennom flere generasjoner. Hver roman er viet ett av familiemedlemmene, men Zola lar helt bevisst visse arveanlegg dukke opp hos hele slekten. Og alle har sine store prosjekter og visjoner, liv som lykkes eller mislykkes. Victor Hugos *De elendige (Les Misérables)* føyer seg inn i den samme tradisjonen, men i litt mindre omfang.

Selv om krøniken er en umiskjennelig *episk* form, er f.eks. hovedpersonen i *Far Goriot*, den første romanen i Honoré de Balzacs livsverk *Den menneskelige komedie*, tydelig inspirert av *Kong Lear*. Også Zola gjengir *Kong Lear*-motivet i sin roman *Jorden*. I motsetning til *Les Rougon-Macquart* er Balzacs romanserie ingen sammenhengende fortelling som følger de samme personene, men en bredt anlagt skildring av menneskenes materielle og åndelige liv. Enkeltromaner har likevel et klart krønikepreg, som den ufullførte *Bøndene* som forteller historien om et gammelt gods gjennom flere århundrer med vekst og senere ødeleggelse.

På 1900-tallet har slektskrønikene levd videre i litterære mesterverk som Thomas Manns *Buddenbrooks* fra 1926, som følger en familie gjennom fire generasjoner, men også i populære, fjernsynsserie-vennlige beretninger som *Forsythe-sagaen*. De fleste av dagens såperoperaer «lider under» at de begynner i en tid ganske nær opptil vår egen, og oppnår ikke det samme tidsspennet som de store, episke beretningene fra forrige århundre. Når ideen gjerne er å følge en familie, eller en gruppe kolleger, fra dag til dag eller uke til uke, slik at fjernsynspublikum får følelsen av at figurene faktisk lever sine liv nærmest parallelt med våre egne, skal det godt gjøres å holde spenningen i over 60 år. Sannsynligheten er stor for at ungdommene i *Melrose Place* vil være litt mindre interessante som 70-åring.

Teatret, med sine krav til enhet i tid, sted og handling, har i liten grad egnet seg til krøniker av denne typen, og ikke strukket seg lenger enn til å følge et livsløp – som *Peer Gynt*. Unntakene er gjerne dramatiseringer av de store romanene, som dramatiseringen av *Hellemysrfolket* på Den Nationale Scene. De greske tragediene var ofte knyttet sammen i sykluser om ett kongehus. Aiskylos' *Orestien* består av de tre tragediene *Agamemnon*, *Sonofferet* og *Evmenidene*, og forteller den blodige historien om kong Agamemnon og hans arvinger. Også enkelte av Shakespeares kongedramaer kan kanskje regnes til genren – de har en viss likhet med Snorres kongesagaer.

Knatten og Knattenfolket

(Utdrag av gards- og ættesogeboka for kommunen som Knatten ligger i, slik den kan komme til å se ut om ca 20 år.)

Ein av dei mest særmerkte plassane i kommunen vår er Knatten, som ligg inst inne i fjorden, i gamle Bakke sokn. Ein tilfeldig tur-gåar i dag vert slått av det trolske landskapet: urøyr og utemma. Men her har det budd folk - gjennom mange slektsledd. Ser ein etter, finn ein spor som vitnar om eit mest umenneskeleg slit for å overleve, eit slit som strekjar seg fleire hundreår attende. Opprinneleg var markane dekte med tett skog, mest bjørk, osp, hassel og eik. Rundt markane på alle kantar



finn ein framleis mykje hassel; fra gamalt av var det eit sikkert tekn på grøderikdom. Litt av urskogen finn ein att i åsen sør for plassen. Restar av ei gamal mølle ligg attmed bekken, omlag halvvegs ute på stormyra i sud.

Kring år 1700 trur ein at dei største markane vart rydda, m.a. fordi vi finn fleire kvinner i kyrkjeboka frå 1674 som bur på, og somme gonger bær namn etter, Knatten, Knaten, Gnadan, osv. Den fyrste er Gjertrud Jomarsd., døypt 1.4.1695, frå Knatan, som bærte dottera si til dåps i 1709. (Det står ikkje noko farsnamn.) Denne dottera, som fekk namnet Helga Knaten vart gift i 1728 med Ådne Larssønn, frå Taksdalsholen i Telemark. (Etter kyrkjeboka å døme, fekk dei ikkje born. Men kyrkjeboka vantar to sider frå desse åra.) Ådne skal ha æra av å vere den fyrste spelemannen i soknet; enno går det fråsegn om dei mange spelloppane hans.



Godlkatten, ei mykje omtykt lækjarkvinne. Om ho heiter det at folk kom til henne med ymse sjukdommar heilt ifrå Kadlebergjet i nord til Goklamodlmyrene i sud. Gamle kjendfolk kan enno hugse Sigurd Pedersen, ein bymann som gifta seg med einebarnet Gudrun Knatten i 1943. Han skal ha rydda fleire av kjelvane i åsen med handmakt, og lødd opp dei fine steingardane der med; men etter nokre år mista han gardshugen, og han reiste ut og slo seg opp i shipping i Amerika. Under dei gode tidene på 1990-talet vart reiarlaget hans eitt av dei leiande på den amerikanske austkysten.

Postbåten la til fleire gonger i veka tidleg i førre hundreåret, men i tida etter krigen vart dette til berre eine gongen i veka. Under den store omlegginga i poststellet i 1990-åra, vart også dette innstilt. Etter kommunesammenslåinga i 1958 vart det vedteke fleire vegplanar for m.a. Knatten, men desse er no skrinlagde.

Gardsdrifta opphøyrdet etter ei tragisk hending for nokre år siden.

Ved jordskiftet i 1857 kom Knatten inn under storgarden Hauge (gnr 8, bnr 76) nokre kilometer sud, og fram til 1906 vert plassen brukt som husmannsplass - den einaste husmannsplass i Bakke sokn. I gardsboka frå 1956 les vi at det bur to personar i huset, og at dei har 1 ku, 6 sauer og 4 høner. Det står ikkje noko om korkje hest eller traktor.

Gjennom tidene har det budd fleire markante personlegdomar på Knatten, forutan nemde Ådne. I siste helfden av 1800-talet var Gurine på Knatten, mest kjend som



ME

Knattenkvartetten personlig

– Knatten er et sted med mye lengsel, men også et sted jeg kjenner igjen, lik det huset besteforeldrene mine i Sunnfjord bodde i, med utsikt over fjorden, og med et gammelt, knirkete orgel i stua. Lydbildet er skapt for Knatten: det skal ikke være alt for polert og vakkert, sier Bjørn Klakegg, som har komponert og spilt inn musikken som brukes i *Mamma og meg og menn*. Musikken har han spilt inn i hjemmestudioet sitt – i et lite, Knatten-liknende trehus midt i Oslo. Han har selv et gammelt harmonium hjemme, og ville ta vare på den rustne lyden.

Bjørn Klakegg er utdannet gitarist fra Musikkonservatoriet i Trondheim, hvor han studerte både klassisk og elektrisk gitar, og har alltid komponert egne låter til band og prosjekter han har jobbet med. Han har røttene sine i jazz-miljøet, men pleier å si at han hører hjemme alle de stedene hvor det er plass til hans type musikk.

Gitarspillet hører vi lite av i *Mamma og meg og menn*. Som Knattenkvartetten spiller han først og fremst harmonium, dreielire, tagelharpe og arabisk strykebanjo, samt fele og det japanske strykeinstrumentet koto. Klakegg er kjent for å være en Reodor Felgen-type som kan finne opp nye instrumenter av sykkelhjul eller andre «umusikalske» gjenstander, men til denne oppsetningen har han brukt instrumenter med tradisjoner tilbake til fornordisk tid.

– Jeg fikk umiddelbart en følelse for Knatten da jeg leste manus, og hovedtemaet dukket opp i bakhodet mitt etter noen få sider ved andre gangs gjennomlesning. Knatten er et sted hvor menneskene lever med en enorm lengsel, og det er denne jeg vil fange opp i musikken, sier han.

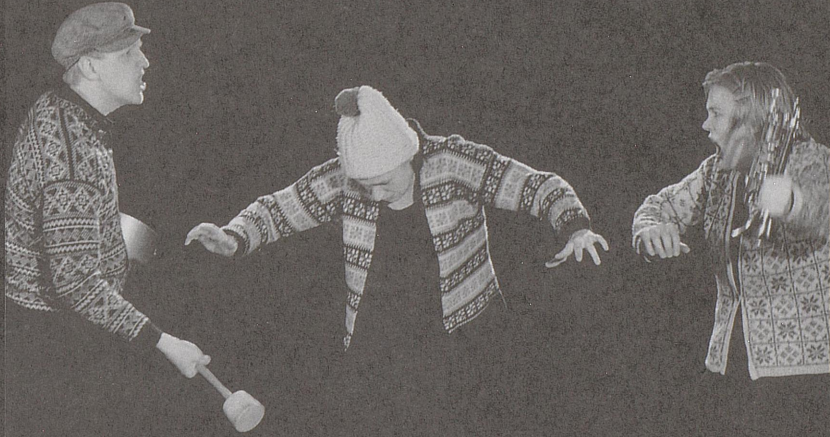
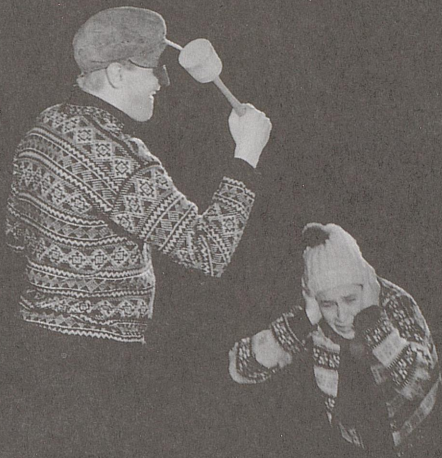
– Jeg har prøvd ut forskjellige lydbilder, og eksperimentert med å spille melodiose partier med lyder som i utgangspunktet er ubehagelige, slik at du finner elementer av stygge ting i det vakre og omvendt.

Dette er første gang Klakegg komponerer musikk for Rogaland Teater, og første gang han har spilt inn alle musikken på bånd. Han har ofte medvirket i teateroppsetninger som musiker, og gjerne også som skuespiller. I Nationalteatrets oppsetning av *Goldbergvariasjonene* i fjor, spilte han en rekke roller – blant annet engel med korpslyre som overvåket Adam og Evas syndefall. Da han spilte Kengubarnet i *Ole Brumm* på Teater Ibsen fikk han ros for sine høye hopp. På den lille Kjellerteater-scenen er det ikke plass til noen musiker, men han tror han ville likt seg på Knatten:

– Jeg er nemlig veldig glad i jenter i lusekofte!

OTS, foto: Tom Hugo Nielsen







På Hovedscenen



Brødrene Løvehjerte

... det er en sann fryd å se disse unge skuespillerne boltre seg i Astrid Lindgrens klassiske «grine-fortelling».

Sigrun Sætervik, Hugin

Barneteatrets oppsetning fortsetter utover høsten etter stor suksess og fulle hus i vår. Astrid Lindgrens fortelling om de to brødrene Karl og Jonatan Løve som etter døden møtes i landet Nangijala har gått rett hjem blant barn og voksne i hele Rogaland.

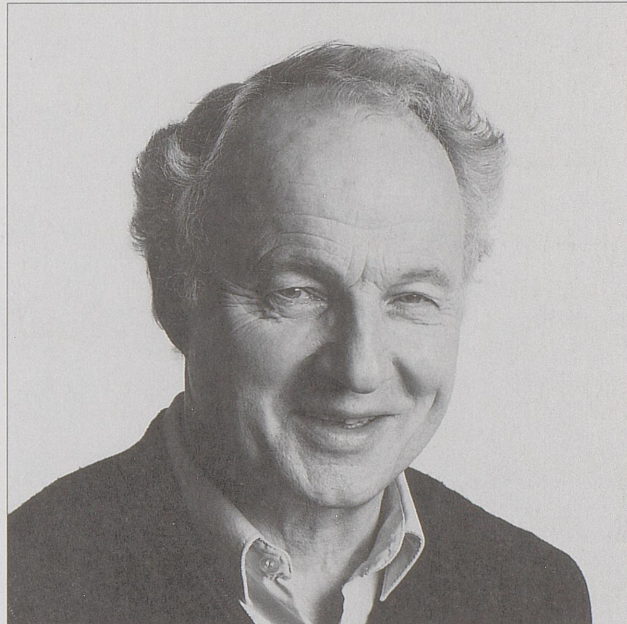
Instruktør: Torfinn Nag

Scenograf: Helge Lohne

Kostymedesigner: Mette Jacobsen

Komponist: Håkon Berge

I høst i Kjellerteatret



Krapps siste spole

Krapps siste spole er et av høydepunktene i Samuel Becketts forfatterskaper: et underfundig og gripende portrett av en aldrende eremitt som har stengt verden ute.

Krapp lever alene i en spartansk hule, med sine gamlelydbånd som eneste selskap. Båndene, med opptak av Krapps egen stemme, er minner om et liv som ikke lenger finnes, bruddstykker fra en tid da Krapp fremdeles gjorde forsøk på å bli lykkelig.

Krapp spilles av Ragnar Holen.

Ingrid Valvik er instruktør

Premiere i Kjellerteatret 11. september





Kultur opera tør



10g162340



Sponsing er ikke et spørsmål om veldedighet, men om å forstå seg selv. Hvem er vi som selskap? Hvilke verdier er viktige for oss? Og hva slags samfunn ønsker vi å bidra til?

Elf vil være en kulturoperatør fordi vi er opptatt av å stimulere og utvikle hele individet og ikke bare fagmennesket. Vi vet hvor viktig det er at man tør stå for det man tror på. For kultur og olje har nemlig én ting felles: sannhetens øyeblikk. Før jubelen bryter løs, vet verken kunstneren eller vi om vi har truffet; enten det er publikum eller petroleum.



Elf Petroleum Norge AS
<http://www.elfep.no>